

Hämeenlinnan Miemalan Pullolan puron saukkoselvitys vuonna 2024

Juha Kinnunen & Yevhenii Kuprienko

Tausta

Hämeenlinnan kaupungin kaavoitus tilasi saukkoselvityksen Miemalan alueelle (kuva 1), jossa paikallinen asukas on huomannut alueen läpi menevässä ojassa saukon jäljet ja myös näköhavainto lajista on tehty. Osalle selvitysalueetta on tehty aikaisemmin luontoselvitys (Turkulainen 2020), mutta saukkoselvitystä ei ole tehty.

Kuva 1. Selvitysalueen rajaus (punaisella korostettu alue).

Menetelmät

Saukko kuuluu luontodirektiivin liitteen II ja IV(a) lajeihin, jotka ovat tiukasti suojeltuja. Niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Lisäksi niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen (myöhemmin tekstissä myös LLP) hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä LSL 78 §:n perusteella. Saukko on myös suojeltu CITESin liitteessä I ja Bernin sopimuksen liitteessä II, ja listattu globaalisti uhanalaiseksi IUCN:n Punaisella Listalla.

Hankkeessa, jonka lähistöltä tunnettiin saukkohavaintoja, oli sekä hallinto-oikeuden että KHO:n päätöksen (VaasanHaO 26.11.2013, n:o 13/0333/1; KHO muu päätös 3904/2014) mukaan hankkeen toteuttajalla selvitysvelvollisuus. Pengertien rakentamisen yhteydessä tuli selvittää, onko alueella saukon lisääntymis- tai levähdyspaikkoja, joita mahdollinen penkereen rakentaminen ei saa hävittää tai heikentää (Sulkava 2017). Näin ollen hankkeen toteuttajalla on saukon suhteen selvitysvelvollisuus, mikäli hankkeella voidaan katsoa olevan vaikutusta saukon lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin.

Saukkoinventoinnissa kiinnitetään huomiota seuraaviin merkkeihin saukon mahdollisesta esiintymisestä (Chanin 2003, Natural England 2014):

- elinalueen merkitsemiseen tarkoitetut jätökset virtaveden kivillä ja lampien rannoilla (ulosteet, virtsahajumerkit),
- jäljet (jalanjäljet hiekassa tai mudassa, käytetyt polut kankailla ja virtavesien äärellä, sekä nousukohta/laskukohta virtavedestä/virtaveteen),
- talviset kulkutunnelit virtavettä myöten,
- ruokailujätteet (sammakot ja kalat),
- liukumisjäljet talvella rinteitä pitkin tai kulkemisen yhteydessä tasaisella maalla,
- maanalaiset pesäkolot (esim. siirtolohkareiden alla, virtaveden penkereessä, juurakossa), sekä
- päivälepopaikat (kaatuneiden puiden juurakot, kivenkolot, monenlaiset onkalot).

Saukkoinventoinnin tekemisestä

Seuraava on lainattu Risto Sulkavalta (henkilökohtainen tiedonanto 12.01.2016 ja Sulkava 2017):

”Saukon tai saukkopoikueiden esiintymisen ja keskeisten ruokailualueiden selvittäminen onnistuu parhaiten talvella, jolloin työ on nopeinta ja helpointa. Parhaat ruokailualueet voi selvittää maastotöissä vuodenajasta riippumatta, mutta varmistus siitä, onko paikalla lisääntymispaikka, on yleensä saatavissa vain talvi-inventoinneilla. Poikasten kanssa liikkuvat saukkonaaraat keskittävät pentueen elämän erityisesti poikasille sopiville ruokailualueille. Tämä tekee lisääntymispaikkojen selvittämisen talviolosuhteissa suhteellisen helpoksi. Lumijälkien avulla voi myös päätellä löytyneiden yksilöiden sukupuolen ja erottaa poikueet muista yksilöistä. Poikueen talvinen ruokailupaikka on osa saukon lisääntymis- ja levähdyspaikkaa. Poikueiden liikkumista selvittämällä voidaan lisääntymispaikka siis määritellä riittävällä tarkkuudella. Käytännössä saukkoinventointi pienehköllä kaava-alueella tai vastaavalla tapahtuu (sekä

kesällä että talvella) kulkemalla alueen vesistöjen rannat joko yhden tai useampia kertoja kauttaaltaan läpi.”

Saukkoinventointi Pullolan purolla

Inventointi tehtiin 6.11.2024. Maastotöissä olivat Juha Kinnunen ja Yevhenii Kuprienko. Työhön käytettiin yhteensä 4 maastotyötuntia. Inventointia edeltävinä päivinä molempien lampien pinnalle oli jäänyt ohut riitekerros, jonka päälle oli satanut lumikerros. Inventointipäivänä maastossa oli enää hyvin vähän lunta. Sää oli pilvinen, heikkotuulinen ja lämpötila oli +7 °C.

Inventoinnissa käytiin läpi selvitysalueen puro ja siihen liittyvät lammet. Tärkeää saukon esiintymisen kannalta vaikuttaa olevan se, että purossa virtaa vesi myös talvella, ja vaikka lumi- ja jääkannen allakin. Näin saukon on mahdollista löytää ravintoa virtaveden pohjasta (horrostavat sammakot), sekä pyydystää purossa mahdollisesti talvella liikkuvia kaloja. Inventointihetkellä purossa virtasi runsaasti vettä.

Lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittelyssä käytettiin Sulkavan (2017) ohjeistusta, sekä aikaisempia omia kokemuksia saukon lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittelemisestä (Kinnunen 2018, Kinnunen 2021).

Tulokset ja johtopäätökset

Saukosta tehtiin tuoreita havaintoja molemmilta lammilta (kuva 2). Lampien riitteen päälle sataneeseen lumeen oli jäänyt saukon käyntijälkiä.

Tehtyjen havaintojen perusteella rajattiin saukon lisääntymis- ja levähdyspaikka (kuva 2). Rajaus on ohjeellisesti noin 30 metriä virtaveden molemmin puolin sekä noin 30 metriä lampien rantojen ympärillä, mutta siinä on myös huomioitu ympäröiviä maastonmuotoja ja maankäyttöä. Paikallinen asukas on tehnyt havaintoja saukosta kaikkina vuodenaikoina, joten puro ja lammet ovat saukon asuttamia ympäri vuoden.

Saukon kannalta kriittinen paikka lisääntymis- ja levähdyspaikkarajauksen sisällä on tienylitys lounaiselle lammelle. Saukko on hämääksiaktiivinen eläin, joten tienylitykset tapahtuvat yleensä öisin, jolloin on vähän liikennettä.

Määritellyn lisääntymis- ja levähdyspaikan reunaosat on noin 60-vuotiasta lehtipuuvältaista metsää. Maapuuta on alkanut muodostua.

Kuva 2. Saukkohavainnot 6.11.2024 ja lajille rajattu lisääntymis- ja levähdyspaikka.

Yhteenveto

Saukosta tehtiin tuoreita havaintoja selvitysalueelta. Tehtyjen havaintojen perusteella määriteltiin saukolle lisääntymis- ja levähdyspaikka, jonka hävittäminen tai heikentäminen on sallittu vain poikkeusluvalla.

Lähteet

- Chanin, P. 2003: Monitoring the otter *Lutra lutra*. - Conserving Natura 2000 Rivers. Monitoring Series No. 10. English Nature, Peterborough. 43 s.
- EDG Environment 2007: Interpretation manual of European Union Habitats. – EUR 27. 144 s. Osoitteessa https://www.bfn.de/sites/default/files/2021-06/2007_07_im.pdf
- Forest Service 2009: Forestry and Otter Guidelines. – Department of Agriculture, Fisheries and Food. 15 s.
- Kinnunen, J. 2018: Raportti Mustiaapa-Kaattasjärven Natura-alueen Palokkaan saukkoinventoinnista 2015. – Mawson Oy. 10 s. (Ajantasaistettu vuonna 2018.)
- Kinnunen, J. 2021: Raportti Mustiaapa-Kaattasjärven Palokkaan sekä Romppaiden Natura-alueiden saukkoinventoinneista 2021. – Mawson Oy. 22 s.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2023: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. - Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43/2023. 378 s.
- Natural England, Forest Research and Forestry Commission 2013: Guidance on managing woodlands with otter in England. – 10 s. Osoitteessa https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/697603/england-protected-species-otter.pdf
- Natural England 2014: Otters: surveys and mitigation for development projects. Environmental management – guidance. - Osoitteessa <https://www.gov.uk/guidance/otters-protection-surveys-and-licences>
- NIEA 2015: Otter’s advice for planning officers and applicants seeking planning permission for land which may affect to otters. - DOE Planning & Environment.
- Sulkava, R. 2017: Saukko (*Lutra lutra* Linnaeus, 1758). – Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.), Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt, s. 72-77. Suomen ympäristö 1/2017.
- Turkulainen, S. 2020: Miemalan asemakaavan laajennusalueen luontoselvitys. – Afry Oy. Raportti. 101014344-001. 16 s.